

ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN — POLONIA

VOL. XXXVIII, 3

SECTIO B

1983

Wydział Inżynierii Budowlanej i Sanitarnej Politechniki Lubelskiej

Wacław Marian KOWALSKI

**Charakterystyka piaskowców środkowego odcinka profilu warstw
lubelskich w Lubelskim Zagłębiu Węglowym**

**Характеристика песчаников среднего отрезка люблинских слоев
в Люблинском угольном бассейне**

Description of Sandstones of Middle Lublin Beds in the Lublin Coal Basin

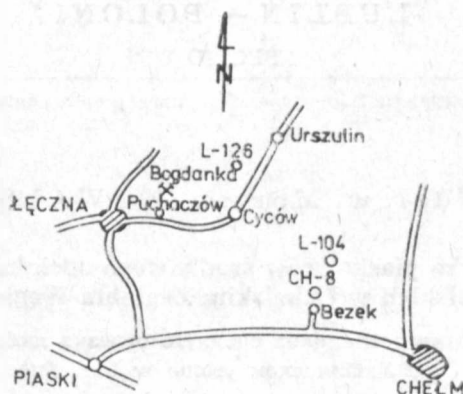
WSTĘP

W pracy omówiony zostanie środkowy odcinek warstw lubelskich, obejmujący interwał profilu stratygraficznego pomiędzy pokładami węgla kamiennego nr 391 i 379. Odcinek ten wyróżnia się od pozostałych wyraźnym nasileniem przejawów wulkanizmu, z czym wiąże się wzrost udziału materiału wulkanogenicznego, głównie w składzie piaskowców. Skład mineralny piaskowców środkowego odcinka warstw lubelskich zależy jest w profilu stratygraficznym od okresowego spadku lub nasilenia dostawy materiału piroklastycznego do środowiska sedymentacji.

**CHARAKTERYSTYKA LITOLOGICZNA ŚRODKOWEGO ODCINKA
WARSTW LUBELSKICH**

Z zestawienia składu petrograficznego środkowego odcinka warstw lubelskich wynika (ryc. 1, 2, tab. 1), że w badanych utworach z szybu I Kopalni Węgla Kamiennego „Bogdanka” oraz otworów Lublin 126, Lublin 104 i Chełm 8 przy ogólnym spadku miąższości kompleksu skalnego w kierunku południowo-wschodnim zaznacza się wyraźny spadek w tym kierunku udziału iłowców pelitowych i gleb stigmariowych, przy równoczesnym wzroście udziału sumy aleurytów (aleurytowych iłowców) i piaskowców.

Zawartość piaskowców waha się w granicach od 21 do 34%. Udział aleurytów w kopalni „Bogdanka” wynosi tylko 10%, natomiast w otworze Lublin 126 przekracza 45%. Zauważa się boczne przejścia stref aleurytów w strefy piaskowcowe, dlatego udział piaskowców spada wraz ze wzrostem aleurytów. Najwyższą węgloność wykazuje środkowy odcinek profilu warstw lubelskich w Kopalni Pilotująco-Wydobywczej Węgla

Ryc. 1. Szkic sytuacyjny z zaznaczeniem otworów wiertniczych, w których opróbowano piaskowce środkowego odcinka profilu warstw lubelskich

Location sketch with marked boreholes in which sandstones of the Middle Lublin Beds were sampled

Tab. 1. Charakterystyka litologiczna środkowego odcinka warstw lubelskich w badanych profilach otworów wiertniczych i szybowych w Lubelskim Zagłębiu Węglowym

Lithologie characteristics of the Middle Lublin Beds in studied borehole and shaft sections of the Lublin Coal Basis

Nazwa	Bogdanka	Lublin 126	Lublin 104	Chełm 8
Łączna miąższość środkowego odcinka warstw lubelskich (m)	107,80 (nie kompletna)	125,50 m	103,10	91,80
Piaskowce (m)	22,25	23,50	33,85	20,95
%	21,40	18,70	32,80	22,80
Gleby stig mariowe (m)	9,00	9,45	8,00	7,45
%	8,30	7,60	7,80	8,10
Aleurytowe iłowce (m)	10,00	45,70	19,70	35,95
%	9,2	36,2	19,1	39,2
Pelitowe iłowce (m)	53,80	38,45	34,40	19,50
%	49,40	30,70	33,40	21,20
Skąły węglanowe (m)	—	—	0,20	—
%	—	—	0,2	—
Łupek węglowy (m)	0,40	1,10	0,30	0,40
%	0,4	0,9	0,3	0,5
Węgiel (m)	12,35	7,30	6,65	7,55
%	11,3	5,9	6,4	8,2

Kamiennego w Bogdance (11,3%), najniższą w otworze Lublin 126 (5,9%). Podobnie jak w całym profilu warstw lubelskich nikły jest udział łupków węglowych i skał węglanowych.

W badanym odcinku profilu warstw lubelskich wyróżniono ławice piaskowców, których ilość wzrasta w kierunku południowo-wschodnim. W niepełnym profilu szybu nr 1 z „Bogdanki” wydzielono dwie ławice, w otworze Lublin 126 — 9 ławic, a w otworze Lublin 104 — 33 ławice i przerosty piaskowca. Grubość poszczególnych wydzielonych wkładek piaskowców waha się od 0,1 do 17,0 m (średnio 1 m).

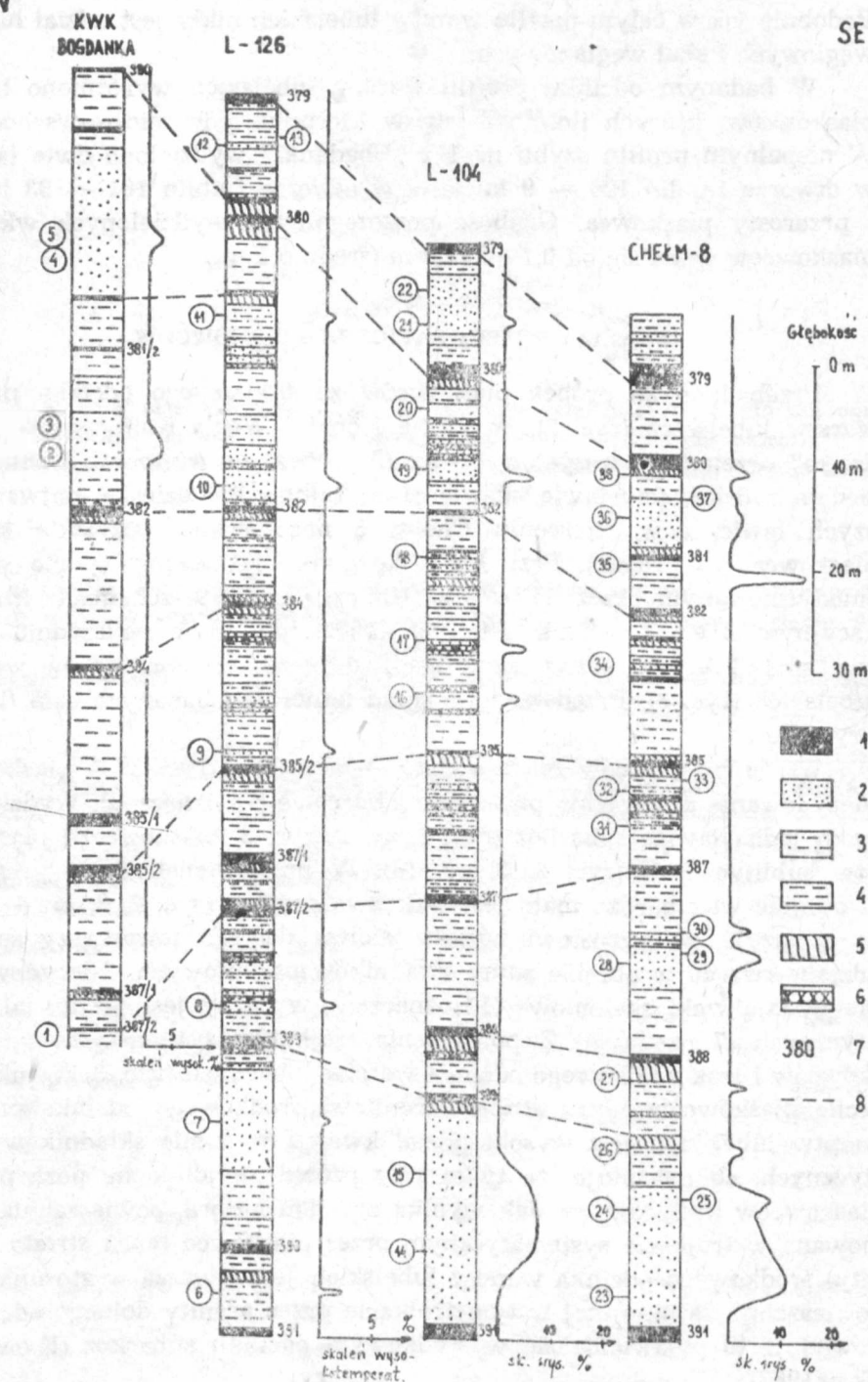
ANALIZA PETROGRAFICZNA PIASKOWCÓW

Przebadano 38 próbek piaskowców ze środkowego odcinka profilu warstw lubelskich (ryc. 2). W szybie Kopalni Węgla Kamiennego „Bogdanka” przebadano wszystkie ławice (5 próbek), w wierceniu Lublin 126 siedem z dziewięciu ławic, w wierceniu Lublin 104 dziesięć najważniejszych ławic, a w wierceniu Chełm 8 opróbowano wszystkie ławice piaskowca (16 próbek). Przy klasyfikowaniu piaskowców oparto się na zmodyfikowanym przez Niecia, Unruga (1979) schemacie klasyfikacyjnym Pettijohna i innych (1972), opisanym poprzednio (Kowalski 1981) w jednej z publikacji dotyczących piaskowców warstw lubelskich (ryc. 3). Przedstawiono skład mineralny badanych skał (tab. 2 i ryc. 3).

Wśród piaskowców *sensu stricto* — arenitów (ryc. 3 — piaskowce) zdecydowanie przeważają piaskowce kwarcowe (13 oznaczeń). Wydzielono tylko jedną ławicę subarkoz (ryc. 2, pr. 3, ryc. 3, piaskowce) i piaskowców sublitycznych (ryc. 2, 3, pr. 16). W przeciwieństwie do arenitów w obrębie wak bardzo mało jest wak kwarcowych (ryc. 2, 3, pr. 4 i 31), co wskazuje, że wzrostowi udziału spoiwa ilastego towarzyszy spadek udziału kwarcu w obrębie sumy składników psamitowych. Zdecydowanie przeważają waki skaleniove (13 oznaczeń), wyraźny jest też udział wak litycznych (7 oznaczeń). Z porównania trójkątów systematycznych piaskowców i wak środkowego odcinka warstw lubelskich (ryc. 3) wynika, że cechą piaskowców *sensu stricto* (arenitów) środkowego odcinka profilu warstw lubelskich jest wysoki udział kwarcu w sumie składników klastycznych, co powoduje, że tylko trzy próbki znajdują się poza polem piaskowców kwarcowych. Jak wynika z badań autora, powierzchnia zajmowana w trójkącie systematycznym przez piaskowce *sensu stricto* (arenity) środkowego odcinka warstw lubelskich jest większa w stosunku do powierzchni, zajmowanej w tym trójkącie przez arenity dolnego odcinka. Powoduje to pojawienie się w środkowym odcinku subarkoz (Kowalski 1983).

NW

SE

W przeciwieństwie do arenitów środkowego odcinka profilu warstw lubelskich waki wykazują duży rozrzut udziału kwarcu: od 27 do 93% sumy składników psamitowych (ryc. 3, waki). Przeważa kwarc detrytyczny, który tworzy ziarna ostrokrawędziste i półobtoczone, izometryczne i drzazgowo wydłużone, co jest uzależnione genezą kwarcu i długością drogi transportu. Na ogół drobniejsze ziarna są słabiej obtoczone. W spoiwie występują często agregaty chalcedonu, którego regeneracja prowadzi do powstania kwarcu autigenicznego o mozaikowym wygaszaniu. Zawartość wrostków w kwarcu jest zmienna, niekiedy są one ułożone w smugi. Chalcedon i autigeniczny kwarc są genetycznie młodsze od późnodiagenetycznego spoiwa węglanowego, które jest przez nie wypierane, podobnie jak pierwotne, detrytyczne spoiwo ilaste. W niektórych próbkach (ryc. 2, pr. 14, 15, 17) obserwuje się żerdkowo wydłużone i trójkątne przekroje ziarn kwarcu, niekiedy poddanego korozji magmowej. Pospolite są tu przekroje drzazgowe, prostokątne i wieloboczne. Tego typu formy ziarn nie związane z pustkami czy kawernami są z reguły wolne lub nieustalone na tle obfitego spoiwa ilastego. Dla próbek o ziarnach ustalonych typowsze są fragmenty o obtoczeniu rzędu 0,3—0,5 w skali Krumbeina i Slossa. Ziarna kwarcu detrytycznego bywają wypierane przez późnodiagenetyczne spoiwo węglanowe. Sporadycznie (pr. 32) obserwuje się kliwaz i smużyście ściemnianie ziarn kwarcu. Udział kwarcu pochodzenia metamorficznego nie jest duży.

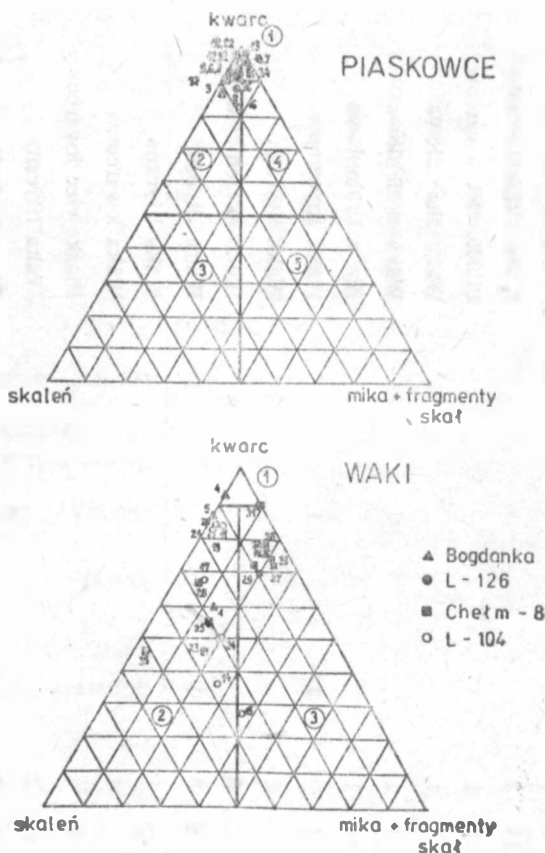
Wysokotemperaturowe skalenie znaleziono w trzydziestu próbkach piaskowców, w tym w 19 próbkach wak. Brak ich w trzech próbkach wak, z tym, że tylko w jednej próbce waki w ogóle brak skaleni. W dziesięciu próbkach wak udział skaleni wysokotemperaturowych wynosi 5—15%. Są to wulkanogeniczny albit i sanidyn, których obecność zidentyfikowano posługując się metodami optycznymi i rentgenograficznymi. Wulkanogeniczny, wysokotemperaturowy albit jest zbliżniaczony i ma tendencję do form idiomorficznych. W wulkanogenicznym sanidynie jest rozproszony hematyt. Wysokotemperaturowe skalenie mają formy żerdkowe. Niektóre częściowo zachowują kontur idiomorficzny, co sugeruje transport powie-

Ryc. 2. Profile geologiczne fragmentu szybu I Kopalni Węgla Kamiennego „Bogdanka” i otworów wiertniczych z zaznaczeniem miejsc pobrania próbek piaskowców z środkowego odcinka profilu warstw lubelskich: 1 — węgiel, 2 — piaskowiec, 3 — aleurytowy łowiec, 4 — pelitowy łowiec, 5 — gleba stigmariowa, 6 — syderyt, 7 — numer pokładu węgla kamiennego, 8 — linie korelacyjne

Geologic sections of a fragment of the Shaft I, Hard Coal Mine "Bogdanka" and of boreholes with marked sample sites of sandstones of the Middle Lublin Beds: 1 — hard coal, 2 — sandstone, 3 — aleuritic claystone, 4 — pelitic claystone, 5 — Stigmaria soil, 6 — siderite, 7 — number of hard coal bed, 8 — correlation lines

15	16	7	8	5	3	19	2	22	1	3	15	Wąka lityczna
16	63	3	7	7	13	1	1	2	2	1		Piaskowiec sublityczny
17	36	1	5	4	3	3	23	19	2	3	1	Wąka skaleniowa
18	80			0,5	1	3	7	7	1	0,5		Piaskowiec kwarcowy
19	57	6	3	2		1	25	2	1	2	1	Wąka skaleniowa
20	50	5	2	1		19	20	1	1	1	1	Wąka skaleniowa
21	38	2	2	4	1	3	28	6	13	3		Wąka skaleniowa
22	76	2			2	8	10	1	1	1		Piaskowiec kwarcowy
23	23	11		5	9	37	5	7	1	1		Wąka skaleniowa
24	25	6	5	4	4	3	32	7	7	1	6	Wąka skaleniowa
25	30	8	3	5	8	1	28	6	10	1		Wąka skaleniowa
26	43	2	2	1	1	10	8	30	1	1	1	Wąka lityczna
27	46	3		1	15	5	27	1	2			Wąka lityczna
28	41	2	6	4	4	3	24	7	2	3		Wąka skaleniowa
29	35	3	2		10	4	25	10	2	8	1	Wąka lityczna
30	44	4	2	4	4	4	14	22	4	1	1	Wąka lityczna
31	72				8	18	1	1	1			Wąka kwarcowa
32	68		2		13	14	1	2				Piaskowiec kwarcowy
33	38	3			12	1	44	2				Wąka lityczna
34	53				4	11	26	3	3			Piaskowiec kwarcowy
35	26	3	15	4	4	2	1	32	4	4	1	Wąka skaleniowa
36	72	1	2	2	2	1	14	5				Piaskowiec kwarcowy
37	45	1	1	2	1	2	8	40				Piaskowiec kwarcowy
38	46	3			10	40	1					Wąka lityczna

Ryc. 3. Pozycja systematyczna piaskowców *sensu stricto* (arenitów) — „piaskowce” i wak środkowego odcinka profilu warstw lubelskich w systemie Niecia, Unruga (1979), Piaskowce: 1 — piaskowce (arenity) kwarcowe, 2 — subarkozy, 3 — arkozy, 4 — piaskowce (arenity) sublityczne, 5 — piaskowce (arenity) lityczne. Waki: 1 — waki kwarcowe, 2 — waki skaleniowe, 3 — waki lityczne

Systematic location of sandstones *sensu stricto* (arenites) and wackes of the Middle Lublin Beds within the system of M. Nieć, R. Unrug (1979)

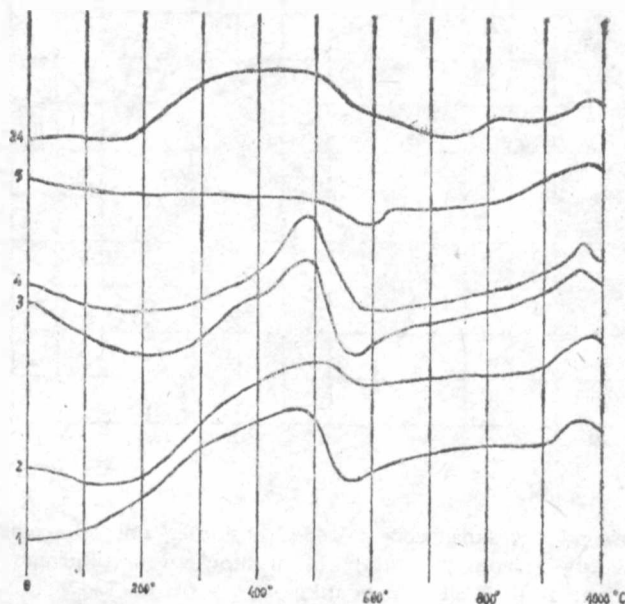
trzny. Część skaleni poddana jest kaolinityzacji (procesy wietrzeniowe), wiele ziarn jest półotoczonych, co wskazuje na transport wodny (pr. 10, 19, 21). Skalenie wulkanogeniczne są rozmieszczone w profilach badanych otworów w sposób nierównomierny, a ławice piaskowców z podwyższoną zawartością tych skaleni korelują się z sobą w różnych otworach (ryc. 2, tab. 2).

W otworze Chełm 8 stwierdzono grubą ławicę tufogenicznego piaskowca powyżej pokładu węgla kamiennego nr 391 (ryc. 2) z dwoma maksimum udziału skaleni wulkanogenicznych. Ławica ta ciągnie się do otworu Lublin 104 nie zmieniając swego charakteru. W otworze Lublin

126 zachowana jest tylko górna część ławicy z wyraźnie niższą zawartością materiału wulkanogenicznego, natomiast dolna jest tu zastąpiona aleurytowym iłowcem z przerostami piaskowca z małą domieszką materiału wulkanogenicznego. Koncentrację materiału wulkanogenicznego określoną udziałem wysokotemperaturowych skaleni stwierdzono też poniżej pokładu węgla kamiennego nr 387 i powyżej pokładu 382. Koncentracje wysokotemperaturowych skaleni w piaskowcach mogą mieć znaczenie korelacyjne.

W badanych profilach obserwuje się spadek udziału wysokotemperaturowych skaleni w miarę oddalania się w kierunku północno-zachodnim od otworu Chełm 8 (ryc. 2). Oligoklaz, zwietrzały w różnym stopniu stwierdzono w 24 próbkach (tab. 2). Zbliżniaczony oligoklaz wykazuje niekiedy budowę zonalną, typową dla skaleni ze skał wylewnych (pr. 16).

Obok wysokotemperaturowych skaleni występują też skalenie typowe dla skał głębinowych i metamorficznych (ortoklaz, mikroklin, niskotemperaturowy albit). Ortoklaz (tab. 2) jest zwykle półobtoczony i słabo zwietrzały, podobnie jak albit. Albit bywa niekiedy poddany illityzacji lub uwęglanowieniu. Udział skaleni w piaskowcach środkowego odcinka warstw lubelskich jest trzykrotnie wyższy w porównaniu z piaskowcami dolnego odcinka (4).

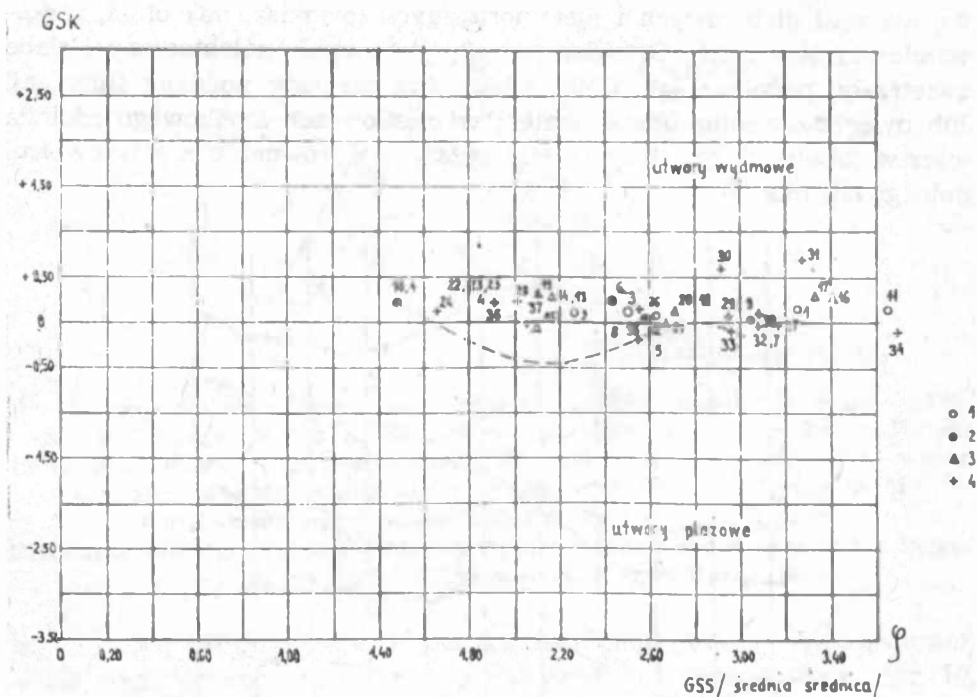

Ryc. 4. Krzywe TAR wybranych próbek piaskowców środkowego odcinka profilu warstw lubelskich: 1, 2, 3, 4, 5, 24 — numery próbek

DTA curves of some sandstone samples coming from the Middle Lublin Beds:
1—5, 24 — numbers of samples

W ławicy piaskowca tufogenicznego (ryc. 2, pr. 14 i 15, Lublin 104) zauważa się duże nagromadzenie fragmentów skał wylewnych, porfiryków, dacytów i riolitów. Często zwiertzałe ciasto skalne porfiryków zbudowane jest z mikrolitów oligoklazu. Wietrzejące fragmenty stopniowo przechodzą w tło ilaste. W niektórych fragmentach skał wylewnych występują igielkowe i słupkowe prakryształy skaleni.

Łyszczyki stwierdzono w olbrzymiej większości próbek piaskowców (tab. 2, ryc. 2). Udział ich jest największy w próbkach z otworu Chełm 8, gdzie w pięciu przypadkach przekracza 10%. Stosunkowo najmniej jest ich w profilu otworu Lublin 126, w pozostałych miejscach opróbowania zawartość ich dochodzi do 7%. Zwykle wzrost udziału łyszczyków towarzyszy wzrostowi zawartości wulkanogenicznych skaleni. Wśród łyszczyków przeważa biotyt, nie zwiertzały lub utleniony z wydzieleniem tlenków żelaza, odbarwiony, poddany chlorytazacji albo syderytyzacji. Nie-

Ryc. 5. Zależność między skośnością a średnią średnicą ziarn dla piasku wydymowego i plażowego według Friedmana (1961) dla piaskowców środkowego odcinka profilu warstw lubelskich: 1 — KWK „Bogdanka”, 2 — otwór L-126, 3 — otwór L-104, 4 — otwór Chełm-8

Dependency of skewness and mean grain diameter of aeolian and beach sands after G. S. Friedman (1967) for sandstones of the Middle Lublin Beds: 1 — Hard Coal Mine “Bogdanka”, 2 — borehole L-126, 3 — borehole L-104, 4 — borehole Chełm-8

Tab. 3. Wyniki badań rentgenograficznych próbek piaskowców środkowego odcinka profilu warstw lubelskich z Kopalni Węgla Kamiennego „Bogdanka”
Results of x-ray investigations of sandstone samples from Middle Lublin Beds in the Hard Coal Basis “Bogdanka”

1		2		3		4		5		Faza
do A	I	do A	I	do A	I	do A	I	do A	I	
14,0	śl			13,6	5	14,0	2	14,0	5	chloryt
				10,4	5					hydrohaloizyt
9,9	10			9,9	5	9,9	5			illit
		9,50	5	9,65	10	9,76	30	9,6	5	hydrohaloizyt
		7,34	5	7,34	5					hydrohaloizyt
7,14	40			7,09	10	7,12	10	7,10	5	kaolinit, chloryt
6,33	5									albit wysokotemperat.
5,72	20									albit wysokotemperat.
4,98	2			4,91	5	4,91	5			illit
4,72	2					4,69	2	4,69	10	chloryt
4,45	10			4,45	2	4,45	2	4,42	2	illit, kaolinit
				4,30	5					illit
4,24	40	4,24	50	4,24	20	4,24	20	4,24	30	kwarc
				4,13	10	4,13	10			illit, kaolinit
4,04	10									illit, albit wysokotemp.
3,94	2									hydrohaloizyt, sanidyn
3,87	2									albit wysokotemperat.
		3,80	10	3,83	5	3,83	2			illit, ortoklaz
3,75	10			3,75	5	3,75	5			albit wysokotemperat.
										ankeryt?
3,65	2			3,63	20	3,65	20			illit, albit, oligoklaz
3,57	30			3,56	20	3,56	50	3,56	10	kaolinit, syderyt
3,50	2			3,50	10			3,50	2	chloryt
3,46	2					3,50	2			albit wysokotemperat.
3,34	100	3,34	100	3,34	100	3,34	100	3,34	100	kwarc
3,23	40									albit wysokotemperat.
3,21	40									sanidyn
		3,18	2			3,18	2	3,18	5	ortoklaz
				3,16	2	3,16	2	3,15	2	albit, oligoklaz
3,03	10			3,06	5			3,06	5	kalcyt
2,95	30			2,99	5					kalcyt manganowy
2,85	20	2,87	10	2,86	5					dolomit, hydrohaloizyt
2,70	20	2,78	5	2,77	30			2,77	2	syderyt
2,66	70									ankeryt, dolomit
2,56	20			2,56	5					kaolit, illit, hydrohaloiz.
				2,54	5			2,53	2	hydrohaloizyt

3,665	16	3,725	13	3,718	12	3,694	26	3,706	26	3,689	20	illit, oligokl.
3,564	22	3,366	6			3,569	9	3,576	8	3,561	3	8 kaolinit
						3,532	7	3,513	6	3,470	2	chloryt
3,340	100	3,340	100	3,340	100	3,340	100	3,340	100	3,340	100	kwarc
3,227	26	3,218	13			3,228	9			3,229	3	sanidyn
3,182	27			3,194	7	3,189	4	3,185	28	3,202	20	albit wysokotemp.
3,083	14					3,097	2					kaolinit
						2,973	4					kalcyt mangan.
2,918	32					2,873	41	2,898	5	2,893	100	2 ankeryt, dolomit
2,796	48					2,792	4	2,803	7			syderyt
2,566	11	2,560	4	2,557	3	2,575	6	2,551	3	2,455	1	5 illit, kaolinit
2,451	11	2,453	8	2,454	18	2,453	14	2,451	13	2,455	5	9 kwarc
2,343	13					2,350	5			2,356	3	kaolinit
2,278	11	2,279	7	2,285	10	2,278	11	2,281	10	2,281	4	5 kwarc
		2,241	5	2,237	5	2,233	5	2,234	6	2,232	2	3 kwarc
										2,201	2	kaolinit
2,134	22	2,127	8	2,126	12	2,124	12	2,126	11	2,127	6	10 kwarc
				2,016	4			2,007	4	2,018	4	3 chloryt
1,973	11	1,979	4	1,978	8	1,975	9	1,976	7	1,976	6	kwarc, illit, kaolinit

— wysokotemperaturowy, san. — sanidyn, oligokl. — oligoklaz, mangan. — manganowy.

Tab. 5. Charakterystyka granulometryczna piaskowców środkowego odcinka warstw lubelskich w Lubelskim Zagłębiu Węglow
Grain-size characteristics of sandstones of the Middle Lublin Beds in the Lublin Coal Basin

Numer próbki	Nazwa skały	Warstwowanie	Mediana mm ψ	GSO ψ	GSS ψ	GSK ψ	S _A mm	S _K	C	Środowisko
1	wąka skaleniowa	faliste	0,11 3,19	0,68	3,27	0,151	0,052	0,007	300	rzeczne
2	piaskowiec kwarcowy	skośne, lekko faliste	0,21 2,25	0,65	2,28	0,108	0,095	0,015	470	rzeczne
3	subarkoza	słabo przekątne	0,18 2,48	0,62	2,51	0,128	0,065	0,015	400	rzeczne
4	wąka kwarcowa	niewyraźne	0,38 1,40	0,65	1,47	0,194	0,155	0,005	1000	rzeczne
5	wąka skaleniowa	faliste i słabo przekątne	0,16 2,67	0,60	2,63	0,047	0,065	0,015	450	rzeczne
6	piaskowiec kwarcowy	kierunkowe, faliste	0,18 2,50	0,76	2,44	0,264	0,085	-0,005	500	rzeczne
7	piaskowiec kwarcowy	faliste i przekątne	0,12 3,06	0,45	3,09	0,030	0,038	0,002	250	rzeczne
8	wąka skaleniowa	faliste	0,16 2,67	0,60	2,56	-0,227	0,062	0,028	500	rzeczne

9	piaskowiec kwarcowy	lekko faliste	0,12 3,06	0,52	3,06	0,024	0,042	0,007	250 rzeczne
10	piaskowiec kwarcowy	lekko faliste	0,40 1,31	0,90	1,48	0,230	0,240	0,015	1000 rzeczne
11	wąka skaleniowa	prawie równoległe	0,083 3,60	0,79	3,67	0,128	0,049	0,009	240 rzeczne, wody spokojne
12	piaskowiec kwarcowy	brak	0,17 2,58	0,60	2,59	0,043	0,070	0,010	450 rzeczne
13	piaskowiec kwarcowy	równoległe	0,24 2,06	0,75	2,12	0,172	0,150	0,030	650 rzeczne, wody spokojne
14	wąka skaleniowa	brak	0,245 2,03	0,68	2,16	0,326	0,132	-0,005	470 eoliczne
15	wąka lityczna	równoległe	0,23 2,12	0,57	2,10	-0,055	0,095	0,025	550 wody spokojne
16	piaskowiec sublityczny	smuzyste, zaburzone	0,10 3,32	0,69	3,41	0,317	0,040	0,000	240 rzeczne
17	wąka skaleniowa	faliste i prze- kątne smuzyste	0,103 3,27	0,58	3,35	0,320	0,038	0,000	200 rzeczne
18	piaskowiec kwarcowy	prawie równo- ległe, zanika	0,15 2,75	0,58	2,73	0,042	0,065	0,015	300 wody spokojne

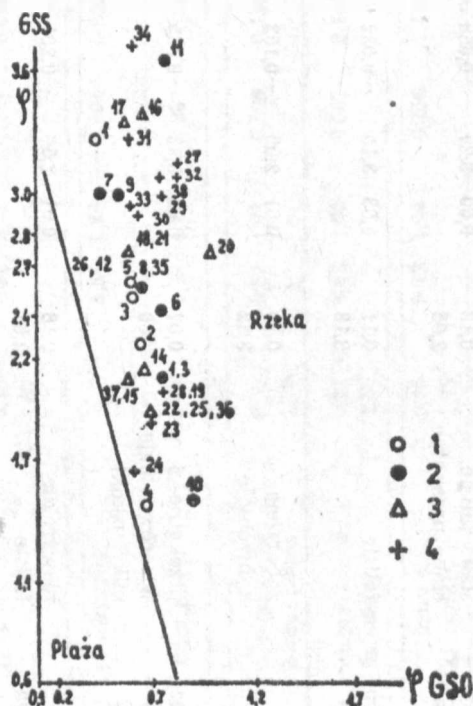
Numer próbki	Nazwa skały	Warstwowanie	Mediana mm ψ	GSO ψ	GSS ψ	GSK ψ	S _A mm	S _K	C	Środowisko
19	wąka skaleniowa	faliste	0,26 1,95	0,845	2,12	0,324	0,135	-0,005	520	rzeczne
20	wąka skaleniowa	faliste	0,18 2,87	0,87	2,71	0,137	0,095	0,015	390	rzeczne
21	wąka skaleniowa	przekątne	0,15 2,75	0,59	2,68	-0,004	0,060	0,020	400	rzeczne
22	piaskowiec kwarcowy	smużyste	0,29 1,80	0,69	1,91	0,282	0,105	0,025	580	rzeczne
23	wąka skaleniowa	niewyraźnie kierunkowe	0,30 1,75	0,69	1,91	0,306	0,120	-0,040	590	eoliczne, rzeczne
24	wąka skaleniowa	niewyraźnie faliste	0,32 1,65	0,62	1,65	0,067	0,180	0,050	700	eoliczne, rzeczne
25	wąka skaleniowa	wyczuwalnie kierunkowe	0,30 1,75	0,72	1,94	0,364	0,120	-0,040	600	eoliczne, rzeczne
26	wąka lityczna	faliste, zaburzone, mikrouskoki	0,18 2,50	0,61	2,54	0,157	0,075	0,010	380	rzeczne
27	wąka lityczna	faliste, silnie zaburzone	0,11 3,18	0,84	3,15	-0,027	0,074	0,052	380	rzeczne
28	wąka skaleniowa	ślabo faliste	0,28 1,85	0,76	2,02	0,240	0,150	-0,010	600	rzeczne

29	waka lityczna	lekko faliste	0,13 2,95	0,76 2,95	0,063	0,072	0,035	400 rzeczne
30	subarkoza	przekątne, war- stewki o nachyleniu do 20°	0,13 2,95	0,63 2,91	0,073	0,060	0,020	300 rzeczne
31	waka kwarcowa	słabo faliste, słabo przekątne	0,13 2,95	0,60 3,27	0,658	0,039	-0,058	250 rzeczne
32	piaskowiec kwarcowy	faliste	0,11 3,18	0,63 3,10	-0,032	0,065	0,05	380 rzeczne
33	waka lityczna	zaburzone konwolucje	0,10 3,32	0,61 2,95	-0,153	0,050	0,04	570 rzeczne
34	piaskowiec kwarcowy	przekątne i prawie równoległe, mikrouskoki	0,07 3,80	0,62 3,73	-0,185	0,035	0,03	240 rzeczne
35	waka skaleniowa	niewyraźne faliste	0,16 2,67	0,61 2,56	-0,201	0,070	0,06	400 rzeczne
36	piaskowiec kwarcowy	równoległe do lekko skośnego	0,29 1,80	0,68 1,92	0,196	0,120	-0,010	700 rzeczne
37	piaskowiec kwarcowy	przekątne, kąt 26°	0,24 2,06	0,57 2,06	-0,001	0,100	0,020	600 rzeczne
38	lityczna waka	brak warstwowania	0,12 3,06	0,73 3,09	0,074	0,060	0,02	370 rzeczne

kiedy obserwuje się pęcznienie łuszczaków (ryc. 2, pr. 22, 33 i 34). Wśród minerałów ciężkich zidentyfikowano granaty, apatyt, cyrkon, monacyt i rutyl. Sporadyczne są fragmenty fyllitów, łupków chlorytowych, blastomylonitów, piaskowców, aleurytowych łowców, rogowców i węgla.

Minerały ilaste określone zostały na podstawie badań optycznych, rentgenograficznych i termicznych. Badania optyczne ujawniły w ogromnej większości próbek obecność aleurytowych blaszek wyraźnie dwójłomnego illitu, agregatów krystalicznego koalinitu o niższej dwójłomności, blaszek chlorytu i agregatów pelitowych, często prawie izotropowych minerałów ilastych. Obserwuje się w różnym stopniu zaawansowaną sylikację spoiwa ilastego.

Analiza rentgenograficzna próbek z Kopalni Pilotująco-Wydobywczej Węgla Kamiennego „Bogdanka” (tab. 3, pr. 1—5) wykazała w próbkach 2, 3, 4 i 5 obecność illitu, w próbkach 1, 2 i 5 chlorytu i kaolinitu,

Ryc. 6. Zależność między standardowym odchyleniem a średnią średnicą ziarn dla piasku plażowego i rzecznoego według Moiola, Weisera (1968) dla piaskowców środkowego odcinka profilu warstw lubelskich: 1 — KWK „Bogdanka”, 2 — otwór L-126, 3 — otwór L-104, 4 — otwór Chełm-8

Dependency of standard deviation and mean grain diameter of beach and fluvial sands after R. J. Moiola, D. Weiser (1968) in the case of the Middle Lublin Beds: 1 — Hard Coal Mine “Bogdanka”, 2 — borehole L-126, 3 — borehole L-104, 4 — borehole Chełm-8

a w próbkach 3 i 4 hydrohaloizytu. Analiza rentgenograficzna siedmiu próbek z wiercenia Chełm 8 wykazała we wszystkich próbkach obecność kaolinitu (tab. 4), w pięciu próbkach obecność chlorytu i illitu, a w jednej (pr. 37) hydrohaloizytu.

Krzywe TAR próbek 1—5 (ryc. 4) wykazały obecność w badanych próbkach kaolinitu, syderytu i węgla. Krzywa wykonana dla pr. 24 sugeruje zbliżony skład mineralny, z tym że szeroki efekt egzotermiczny w zakresie temperatur 200—600°C wiąże się z nakładaniem się efektów utlenienia detrytusowego węgla i Fe^{2+} syderytu, natomiast słaby efekt endotermiczny z maksimum w temp. 900°C związany jest z obecnością kalcytu. Pozostałe efekty wiążą się z minerałami ilastymi, głównie z kaolinitem.

Syderyt, na ogół wykształcony mikrytowo, tworzy soczewkowe i wydłużone skupienia i konkrecje. Sporadyczne (pr. 34) są drobne formy ooidowe z centrum wykształconym sparytowo. Kalcyt i inne minerały węglanowe wykształcone są sparytowo. Analiza rentgenograficzna próbek z kopalni „Bogdanka” (tab. 3) wykazała obecność syderytu we wszystkich próbkach z wyjątkiem pr. 2. W pr. 3 i 5 syderytowi towarzyszy kalcyt manganowy i dolomit, w próbce 4 tylko dolomit. W próbkach z wiercenia Chełm 8 (tab. 4) analiza wykazała syderyt (pr. 23, 31, 33 i 34), ankeryt (pr. 23, 33, 34) i kalcyt manganowy w pr. 33.

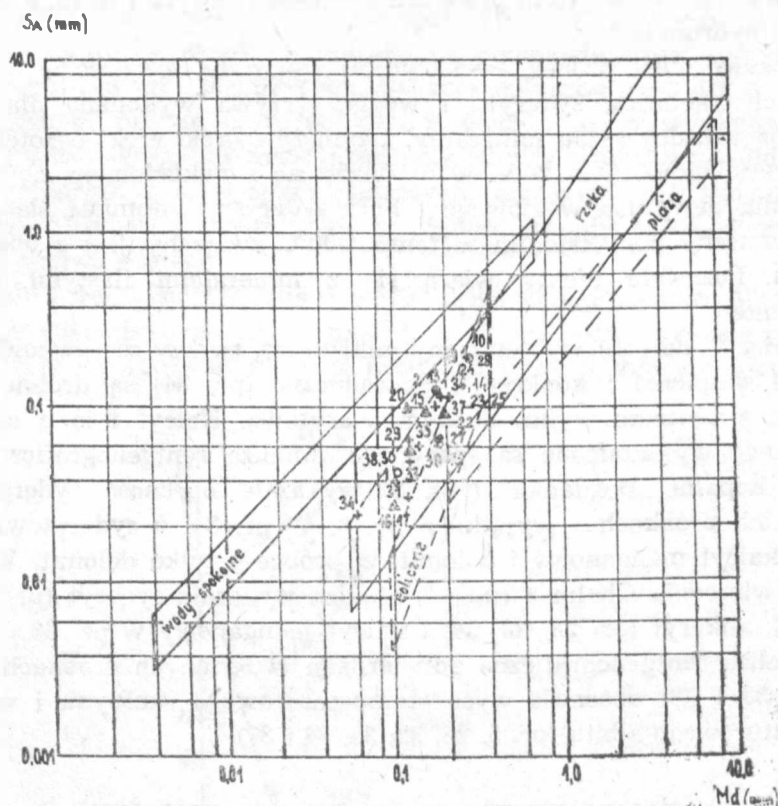
Analiza rentgenograficzna potwierdziła w badanych próbkach (pr. 5, 23, 27, 33 i 38) obecność wysokotemperaturowego sanidynu i wysokotemperaturowego albitu (pr. 5, 23, 32, 33, 34 i 37).

ANALIZA SEDYMENTOLOGICZNA PIASKOWCÓW ŚRODKOWEGO ODCINKA WARSTW LUBELSKICH

Z analizy cech strukturalnych wynika, że najbardziej typowa dla piaskowców środkowego odcinka warstw lubelskich jest struktura drobnoziarnista o wartości mediany zmiennej w granicach 0,125—0,250 mm (prawie połowa badanych próbek). Pozostałe próbki w zbliżonych stosunkach (po około 25%) cechują się strukturą bardzo drobno- i średnioziarnistą.

Typowe warstwowanie przekątne wykazuje 5 przewarstwień piaskowców. Bardziej charakterystyczne (20 ławic) jest warstwowanie faliście, częste w utworach pochodzenia rzeczno-jeziornego. Brak warstwowania wykazuje 5 ławic piaskowca, zaś warstwowanie równoległe, horyzontalne również 5 ławic. Pozostałe ławice piaskowca wykazują tekstury konwolutive, zaburzone i smużyście.

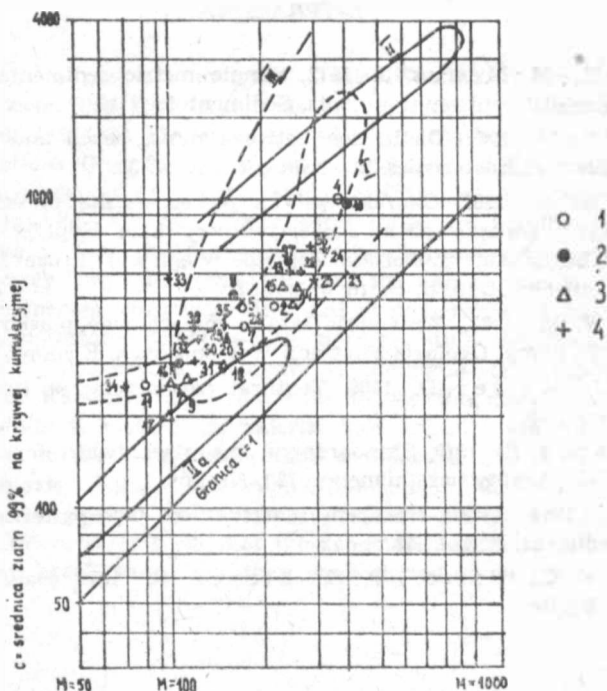
Po przeprowadzeniu analizy krzywych kumulacyjnych składu ziarnowego dla badanych próbek piaskowców obliczono parametry rozkładu

Ryc. 7. Zależność między medianą średnic a współczynnikiem wysortowania dla różnych środowisk sedimentacyjnych w przypadku piaskowców środkowego odcinka warstw lubelskich według Bullera, McManusa (1972)

Dependency of mean diameter and sorting coefficient for various sedimentary environments in the case of sandstones of the Middle Lublin Beds, after A. T. Buller, J. McManus (1972)

wielkości ziarna metodą graficzną (tab. 5). Następnie wykonano (ryc. 5) wykresy zależności między skośnością (GSK) i średnią średnicą (GSS) według Friedmana (1961), między średnią średnicą (GSS) i standardowym odchyleniem (GSO) według (ryc. 6) Moiola, Weisera (1968), między medianą średnic Md a współczynnikiem wysortowania S_A (ryc. 7) według Bullera, McManusa (1972) oraz wykres wskaźników C/M (ryc. 8) według Passegi (1964).

Ryc. 8. Zależność wskaźników C/M z zaznaczeniem osadów rzecznych i plażowych dla piaskowców środkowego odcinka warstw lubelskich według Passegi (1964): I — rzeka, prądy trakcyjne, II, IIa — prądy zawiesinowe, III — plaże; 1 — KWK „Bogdanka”, 2 — otwór wiertniczy L-126, 3 — otwór L-104, 4 — otwór Chełm-8

Dependency of indices C/M with marked fluvial and beach sediments for sandstones of the Middle Lublin Beds, after R. Passega (1964). I — river, traction currents; II, IIa — suspension currents; III — beaches; 1 — Hard Coal Mine “Bogdanka”, 2 — borehole L-126, 3 — borehole L-104, 4 — borehole Chełm-8

Na diagramie GSK/GSS (ryc. 5) brak jest utworów zdecydowanie plażowych, a badane próbki umieszczyły się w polu utworów wydmych. Na diagramie GKO/GSS (ryc. 6) wszystkie próbki bardzo wyraźnie mieszczą się w polu utworów rzecznych, co wyklucza obecność utworów plażowych. Na diagramie Md/S_A (ryc. 7) znaczna część próbek leży w polu utworów rzecznych, jedynie próbki 13, 15 i 18 mogą być utworami wód spokojnych. Szereg próbek mieści się tu równocześnie w polu utworów rzecznych i eolicznych. Na wykresie wskaźników C/M (ryc. 8) również zdecydowanie przeważają typowe utwory środowisk rzecznych, choć można tu podejrzewać plażowe pochodzenie próbek 8, 32 i 38. Ponieważ jednak pozostałe diagramy nie potwierdzają tej sugestii, należy przyjąć rzeczne pochodzenie olbrzymiej większości piaskowców środkowego odcinka warstw lubelskich i powstawanie niektórych cienkich ławie w środowisku wód spokojnych.

LITERATURA

- Buller A. T., McManus J. 1972, Simple metric sedimentary statistics used to recognize different environments. *Sedimentology* 18.
- Friedman G. M. 1961, Distinction between dune, beach and river sands from their textural characteristics. *J. Sediment. Petrol.* 32.
- Kowalski W. M. 1981, Charakterystyka petrograficzna piaskowców i ilowców aleurytowych górnego odcinka warstw lubelskich Kopalni Pilotująco-Wydobywczej „Bogdanka” (Lubelskie Zagłębie Węglowe). *Prace Inst. Inż. Budowl. i Sanit. Politechn. Lub. S. B.*, nr 3, Lublin.
- Kowalski W. M. 1983, Zmienność składu mineralnego piaskowców warstw lubelskich. VI Symp. *Geologia Formacji Węglonośnych*, Kraków.
- Moiola R. J., Weiser D. 1968, Textural parameters: an evaluation. *J. Sediment. Petrol.*, 38.
- Nieć M., Unrug R. 1979, Standardowy opis rdzeni wiertniczych ze skał osadowych. AGH, Skrypty uczelniane, nr 720, Kraków.
- Passega R. 1964, Grain-size representation by CM patterns as a geological tool. *J. Sediment. Petrol.*, 42.
- Pettijohn F. J., Potter P. E., Siever R. 1972, *Sand and Sandstone*, Springer, Berlin.

РЕЗЮМЕ

Описаны песчаники из отрезка люблинских слоев (вестфаль), залегающего между пластами каменного угля № 391 и 379 из буровых скважин, локализованных на плане (рис. 1). Места опробирования наносились на геологические профили опробированных скважин (рис. 2). Минеральный состав исследованных проб представлен на систематических треугольниках (рис. 3), где выделены песчаники (брениты) и вакки. Среди песчаников преобладают кварцевые песчаники, но в пределах вакк — фельдшпатовые вакки. Участие кварца в пределах вакк показывает значительно больший разброс по сравнению с песчаниками (бренитами). Образование фельдшпатовых вакк связано с вулканизмом, накопление высокотемпературных полевых шпатов в некоторых прослойках песчаников может иметь корреляционное значение. Констатируется трехкратно большее участие вулканогенных полевых шпатов по сравнению с песчаниками нижнего отрезка люблинских слоев. Наиболее повсеместными вторичными минералами являются каолинит, иллит и хлорит, реже встречается гидрогалоизит. Распространенной составной частью из карбонатов являются сидерит и анкерит, в шахте „Богданка” констатируется доломит (табл. 3, 4).

После проведения анализа кульминационных кривых зернового состава подсчитаны параметры распределения размеров зерен графическим методом (табл. 5). Из анализа зависимости между параметрами следует (рис. 5, 6, 7, 8), что среди песчаников среднего отрезка люблинских слоев отсутствуют пляжевые образования, но присутствуют отложения речных и застойных вод.

SUMMARY

Sandstones from a part of the Lublin Beds (Westfalian) are described. This section occurs between the hard coal beds No. 391 and 379 from the boreholes located at the plan (Fig. 1). The sampling sites are marked at geologic sections of sampled excavations (Fig. 2). A mineral composition of the analyzed samples is presented with a use of systematic triangles (Fig. 3), at which arenites and wackes are distinguished. Amongst the arenites there are mainly quartz arenites whereas amidst the wackes the feldspar ones predominate. A quartz content of wackes is considerably more differentiated than the one of arenites. The feldspar wackes origin is connected with volcanism and agglomeration of high-temperature feldspars in some sandstone bands can be of correlative significance. There are three times as much volcanogenic feldspars if compared with sandstones of the Lower Lublin Beds. Kaolinite, illite and chlorite are the most common clay minerals; hydrohalloysite is more rare. Siderite and ankerite are the common carbonate components; in the "Bogdanka" mine a dolomite was noted (Tables 3, 4).

After the analysis of grain size cumulative curves, the parameters of grain size distribution by a graphic method were presented (Table 5). Mutual relations of the parameters prove (Figs 5—8) that the sandstones of the Middle Lublin Beds do not contain any beach series but they were deposited in rivers and stagnant waters.

